

Pyhtää

inventoinut v. 1968 Tapani Ahvenisto

kertomukseen liittyy 7 valokuvaa ja peruskartat 1:20 000 koko alueelta.

1. Tilapäinen hautausmaa

Pyhtää, Hirvikoski, yhteismaalla

peruskartta 3024 05 6722+120 m/ 470+860 m

Mäen reunalla olevasta hiekkakuopasta löytyi ihmisluita normaali-syvyysten haudattuina. Osa hautausmaasta on mahdollisesti vielä koskemattomana.

2. Hävinneitä varustuksia

Pyhtää, Hirvikoski

peruskartta 3024 05 ja 08

Hällströmin inv.kert.

Grundtidning af den delen utaf Kymmenä Strömmen som flyter igenom Byen Hirfvenkoski ..... KM

Pohjan sodassa veäläiset tekivät 1-3 patteria Hirvikosken länsipuolelle ja 7 sen itäpuolelle.

1788-90 sodassa veäläisillä pattereita 5 kpl. Kvarnholmenin kohdalla (lienee nyk. Isosaari) venäläiset ylittivät joen rakentamaansa siltaa myöten ja tekivät varustuksia sekä saarelle että Ruotsin puoleiselle mantereelle.

Töyrylän 80 vuotiaan vanhanemännän kertoman mukaan on Jaakonsaareissa ja Hirvikosken puoleisella rannalla ollut kuoppia, joita hänen vaarinsa on sanonut vanhoiksi sotavarustuksiksi. Kaikki nämä on jo aikoja sitten tasoitettu viljelysmaiksi.

Kartan perusteella en löytänyt mitään merkkejä varustuksista, eikä niistä Töyrylän vanhanemännän lisäksi liennyt kukaan, jolta niitä tiedustelin.

3. Luostarin tai keskiaikaisen kappelin paikka

Pyhtää, Loosaari (Klåsarö), Välisaari

peruskartta 3024 04 6713+450 m/ 474

Henrik Kullbergin ilmoitus 14.11.1931 (Hist.top.ark.)

Lauri Pääkkösen ilmoitus 1926 (Hist.top.ark.)

Groundstroem inv.kert. 1938 s.6

50 m pohjoiseen sähkölaitoksesta sanotaan olevan luostarin paikan. Mitään näkyviä merkkejä siitä en löytänyt.

4. Vanha maantie

ks. Ruotsinpyhtää

5. Patterin jäännökset

Pyhtää, Suur-Ahvenkoski, omistaa Stenberg peruskartta 3024 04 6710+300 m/471+60 m Hällströmin inv.kert.

Laskovski, osa III, taulu 2, piirroksat 10 ja 23

Kymen itärannalla, vanhan Loviisan-Pyhtään valtatie molemmin puolin on kahden kolmisivuisen patterin jäännökset. Tien eteläpuolella oleva on aivan kiinni tien reunassa. Se on 50x50 m suuruisen ja on ollut alkuaan itäänpäin avoin. Sen pohjoiskulmaan on rakennettu huvila. Huvilan kohdalla vain eskarp on jäljellä. Eskarp on 1-3 m korkea ja ilman tukimuuria. Rintasuojat on tasoitettu niin paljon että se on vain 0,5 m ampumatasoa korkeammalla. 4 m etäisyydellä eskarpin reunasta on rintasuojan tukimuurin kiviä näkyvissä maan pinnassa. Itäisivulla on ampumatasanteen reuna 0,5 m ympäröivää maata korkeammalla. Alueella on ollut aikaisemmin asuinrakennus. Tehty luultavasti pian v. 1743 jälkeen.

6. Patterin jäännökset

Pyhtää, Suur-Ahvenkoski, omistaa tri. Bardy peruskartta 3024 04 6710+400 m/471+100 m Hällströmin inv.kert.

Laskovski, osa III, taulu 2, piirroksat 10 ja 23

50 m pohjoiseen vanhasta Loviisan-Pyhtään valtatiestä ja 20 m etäisyydellä vesirajasta. Patteri on ollut kolmisivuinen ja itäänpäin avoin. Vallin ydin on kiveä. Eskarp on 1,5 m korkea ja siinä näyttää olleen tukimuuri. Vallin eteläpäässä on sen päällä rakennuksen kivijalka. Rakennus on purettu 10-20 v. sitten. Rakennuksesta länteen on rintasuojat 1 m korkea ja 4 m leveä ja muurilla tuettu noin 20 m pituisella matkalla. Muualla on rintasuojat tasoitettu sisäpuolen tasoon.

Hra Terichoffin kertoman mukaan on Ahvenkosken kartanon omistaja ajattanut maata valleista pellolle (maa on otettu Ahvenkosken kartanon maalta). Punaiset ovat v. 1918 korjanneet valliä tämän jäl-

keen tuomalla maata ja kiviä kuormittain. Patteri on siten nykyisessä kunnossaan heidän korjauksensa tulos. Alkuperäistä lienee vain eskarp ja ampumataso. (Kartanon tilanhoitajan poikana hra Terichoff on erittäin hyvä opas).
Samanaikainen kuin varustus 5.

7. Rakennuksen pohja

Pyhtää, Suur-Ahvenkoski, Ahvenkosken kartano
peruskartta 3024 04 6710+280/471+220 m
Hällströmin inv.kert.

Laskovski osa III, taulu 2, piirros 10

Vanhan valtatie ja Kuuskosken tien haarassa 100 m patterista itään on paljaalla kalliolla rakennuksen kivijalka. Se näyttää tuhoutuneen itäpäätä ja sen pituus on nykyisin 13 m. Kivijalan leveys on 6 m. Keskellä näyttää olevan tulisijan kivinen pohja. Hällströmin mukaan on paikalla ollut venäläisten esikunta. Laskovskin karttaan ei rakennusta ole merkitty.

8. Hävinnyt redutti

Pyhtää, Suur-Ahvenkoski, Sairaalasaari
peruskartta 3024 04 6710+900 m/471
Laskovski osa III, taulu II, piirros 10

Laskovskin mukaan on Sairaalasaarella ollut redutti. Terichoffin kertoman mukaan on saari kuitenkin mullistettu jokseenkin täydellisesti kun Ahvenkosken kartanon omistaja pani alulle toteuttamatta jääneen sairaalan rakennustyön.

9. Redutin jäännökset

Pyhtää, Hirvikoski, Kaukola (4²³), omist. Albert Kottila
peruskartta 3024 07 6718+440 m/483+620 m
Hällströmin inv.kert. (Kottila)

Aivan tien reunassa, tasaisella maalla, metsäsaarekkeessa on 25x30 m suuruinen redutin jäännökset. 1-0,5 m syvä vallihauta kiertää varustusta ympäriinsä, varustuksen vienän tien kohta pohjois-sivun keskellä on kuitenkin jätetty koskematta. Rintasuojaa ei ole näkyvissä. Se on jäänyt tekemättä tai hävitetty myöhemmin. Varustuksen epätasainen päällyys on ympäröivää maata 0,5 m korkeammalla.

10. Ryssänuuni

Pyhtää, Hirvikoski, rek.n:o 1³⁸
peruskartta 3024 07 6718+40 m/480+240 m
kuvat 1-3

Unin jäännökset ovat Munasuohon pistävässä niemekkeessä. Sitä on myöhemmin muutettu niin, että nykyisin se on pelkästään pohjaltaan soikea, 0,5 m korkea kivikehä. Pohjaltaan se on 2x2,7 m. Muutettaessa on kiviä otettu pesän kohdalta kehäksi suun eteen. Suun molemmin puolin olleet kivet, jotka ovat siis jääneet kehän sisälle, ovat 0,6 m etäisyydellä toisistaan. (Oppaana voi käyttää Vanhalan talon väkeä tai Helvi Merivirtaa).

11. Kivikehä

Pyhtää, Länsimyllykylä, Vähä-Luoma (2⁵), omistaa Atte Luoma
peruskartta 3024 07 6713+960 m/484+540 m

100 m pohjoispuolisen suon reunasta ja 100 m tiestä on ladottu kivikehä. Oppaanani ollut talon nuori-isäntä ei kuitenkaan löytänyt paikkaa sakean matalan metsän vuoksi, ja paikkailmoitusta on sen vuoksi pidettävä epätarkkana.

12. Varustuksia Myllykylässä

Hist.os.top.ark. on maisteri Pennasen ilmoitus v.1929 Myllykylässä olevista valleista. Kirjeessä olevan piirroksen avulla etsin ne maastosta, mutta vallit olivat luonnonmuodostumia, mihin jo kirjeessä annetut tiedot viittaavat.

13. Hautauspaikka

Pyhtää, Länsimyllykylä, Rokkila (2¹²), omistavat Paavo ja Alpo Luoma.

peruskartta 3024 07 6713+80 m/484

V.1903 on hiekkakuopasta Palokankaan reunasta löydetty luuranko. Hiekkakuopan vierellä on 2x1-4 m suuruisia painumia, jotka voivat olla yhtähyvin hautojen paikkoja kuin hiekan otossa syntyneitä kuoppia.

Hautauspaikan lounaispuolelta pellolta on löydetty hilpari. Tietoja on antanut herrastuomari Luoma.

14. Varustuksen jäännökset

Pyhtää, Suurahvenkoski, Kirmusaari, rek.n:o 1⁶, omist.Oy Abborfors
peruskartta 3023 06 6709+820 m/470+760 m

Laskovski III, taulu 2, piirros 10

Varustuksesta on jäljellä 20x30 m tasanne, rintasuoja on hävinnyt. Koska maasto kohoaa pohjoiseen, on eskarp eteläpäässä 1,5 m korkea, mutta pohjoispäässä tasanne on maanpinnan tasossa. Lounaiskulmassa näyttää olevan yhden kivirivin korkuinen tukimuuri. Valittasanteen päällä on suurikokoisen rakennuksen kivijalka. Siinä kertoo hra Terichoff olleen kestikievarin vuosisadan vaihteeseen asti. Luultavasti tehty pian v.1743 jälkeen.

15. Hautauspaikka

Pyhtää, Itäkirkonkylä

peruskartta 3023 06 6709+180 m/475+80 m

Pyhtään nimismiehen kirje 1934 (hist.top.ark.)

Autonkuljettaja Emil Laukkasen tontilta on v.1934 löydetty rakennuksen perustaa kaivettaessa 75 cm syvyydestä kolme luurankoa sekä 1700-l. kopeekka ja myöhemmin yksi luuranko 20 cm syvyydestä.

16. Uhrikivi l.rahakivi

Pyhtää, Itäkirkonkylä

peruskartta 3023 06 6707+600 m/476+420 m

Groundstroem inv.kert.1938 s.5, kuvat 12,13

Kivi on räjäytetty v.1949 navettaa tehtäessä, samalla löydettiin kiven vierestä kaksi luurankoa.

Edelläolevan on kertonut viereisen talon, Kotirannan isäntä.

17. Rukan sulku

Pyhtää, Itäkirkonkylä, omistaa Ab Atockfors

peruskartta 3023 06 6706+680 m/476+280 m

kuvat 4-7

Yksi sulkukammio, pituus 40 m, leveys 7 m, laivojen suurin syväys 1,5 m. Seinät suorakaiteisista, lohotuista kivistä. portit puuta ja käsikäyttöiset.

Sulkua käytetään nykyisin vähän, pääasiassa kuljetuksiin Keihäs-salmen tehtaalle ja sieltä pois.